

א ז ר ח ו ת

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים ורבע.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(14×1)	—	14	נקודות
פרק שני	—	$(9 \times 3) + (13 \times 1)$	—	40	נקודות
פרק שלישי	—	(12×2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	(11×2)	—	22	נקודות
סה"כ	—			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. על פי החוק בישראל, זכאים להצביע לכנסת רק אזרחים ישראלים שחיים בארץ ואזרחים בעלי תפקיד ממלכתי השוהים בחוץ לארץ.

חברי כנסת מבקשים לקדם הצעת חוק ולפיה גם אזרחים ישראלים שחיים מחוץ למדינה יוכלו להצביע בבחירות לכנסת במדינות שבהן הם מתגוררים. לטענת יוזמי הצעת החוק, כיום נשללת מאזרחים אלה הזכות להצביע, ונמנעת מהם היכולת להשפיע על תהליכי קבלת ההחלטות בישראל. המתנגדים להצעה טוענים שאין לשנות את החוק הקיים, כי האזרחים החיים בארץ ממלאים את חובותיהם למדינה, ורק הם מושפעים ישירות מקבלת ההחלטות של הנבחרים, בניגוד לאזרחים שחיים מחוץ למדינה.

א. ציין והצג את **התנאי** לבחירות דמוקרטיות שאינן מתממש במלואו כיום, לטענת יוזמי הצעת החוק.

הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את **המדיניות** (העדפה מתקנת, הבחנה, אפליה), שעליה מתבסס החוק הקיים, לטענת המתנגדים להצעת החוק. הסבר כיצד מדיניות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. עורכת של עיתון מקומי פרסמה כתבה ובה היא טענה כי ראש עירייה מסוים אינו ראוי לכהן בתפקידו. לטענתה, ראש העירייה נבחר על בסיס מידע שקרי שהפיץ בציבור במסמך שבו פירט את כישוריו והשכלתו במהלך תעמולת הבחירות.

בתגובה לכתבה הגיש ראש העירייה לבית משפט השלום תביעת לשון הרע נגד עורכת העיתון. הוא דרש מעורכת העיתון פיצוי כספי על הנזק שנגרם לו לכאורה בגלל פגיעה בשמו הטוב. בבית המשפט הוכח שהדברים שנכתבו בכתבה נכונים והתביעה אינה מוצדקת. לפיכך דחה בית המשפט את התביעה.

א. ציין והצג **זכות** שמיימשה עורכת העיתון במעשיה.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג לאיזה **סוג משפט** (פלילי, אזרחי, חוקתי) הופנתה התביעה של ראש העירייה. הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה על שלוש מהשאלות 3-7 (כתוב לפחות 2-3 משפטים בכל תשובה).

3. הצג שני מאפיינים של הגישה החברתית-הכלכלית הליברלית.
 4. הצג את המושג "חסינות עניינית" (מהותית) של חברי הכנסת.
 5. הצג שניים מהתפקידים של היועץ המשפטי לממשלה בישראל.
 6. הצג שני מאפיינים של ממשל פרלמנטרי.
 7. הסבר כיצד המחויבות של מדינת ישראל למימוש זכויות אדם באה לידי ביטוי בתוכן של הכרזת העצמאות.
- ענה על אחת מהשאלות 8-9.
8. הצג את המושג "מדינת לאום".
הסבר כיצד התוכן של המונח מדינת ישראל משקף את היותה מדינת לאום.
 9. הצג שני מאפיינים של "חוק יסוד".
הסבר כיצד מאפיין אחד של חוקי יסוד עשוי למנוע את הסכנה של "עריצות הרוב".

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.
אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד 5), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

בעשורים האחרונים חלו שינויים בחברה הדתית ובחברה החילונית בישראל. לפני עשרים וחמש שנים לדוגמה, קשה היה למצוא בערי ישראל חנות פתוחה בשבת – אולם היום יש בתי עסק הפועלים גם בשבת. החילונים אומרים: התקדמנו ואנו דורשים לקיים אורח חיים חופשי יותר המאפשר לנו לבחור את דרך הבילוי בשבת. הדתיים לעומתם אומרים: גם אנחנו התקדמנו, ואנו מקפידים יותר על קיום הוראות ההלכה כולל שמירת השבת.

כאדם דתי אני מקווה שיום השבת יישמר כיום מנוחה ברחבי המדינה, אבל לא הייתי רוצה שהדבר ייעשה בכפייה אלא מתוך הכרה בקדושת היום, כמו ביום כיפור. ביום כיפור החילונים והדתיים בישראל מכירים בייחודו של היום. ביום זה כמעט שאין יהודי הנוסע במכונית. ייתכן שנהוג זה התקבל דווקא משום שאין חוק האוסר על נסיעה ביום כיפור.

זהו מסר חשוב לחברה בישראל – חקיקה דתית אינה יכולה להיות האמצעי העיקרי לשמירה על ערכי היהדות. כך לדוגמה, חוק שעות עבודה ומנוחה. מקור החוק בתפיסה דתית, אך יש לו גם היבט חברתי מכיוון שהוא מבטיח יום מנוחה שבועי שכל עובד זכאי לו. אמנם מי שנאלץ לעבוד בשבת מקבל תשלום גבוה יותר משכרו הרגיל, אולם בכך לא מתממשת כוונת המחוקק בנושא השבת.

לפיכך אני סבור שעלינו להגיע להסדרים חברתיים חדשים בענייני דת בישראל. הדבר הכרחי לעיצוב דמותה של המדינה כביתם של היהודים: אזרחי המדינה, וגם כאלה שאינם אזרחי ואינם חיים בקרבנו – גם הם מושפעים מהדיון בחברה הישראלית. לדעתי, הסדרים כאלה יתרמו ליציבות החברה במדינה ויעודדו יותר יהודים לעלות לישראל. בכך נחזק גם בקרב מי שלא יעלו את התחושה שנשמרת מחויבות המדינה כלפיהם, להיות להם לבית רוחני.

(מעובד על פי הארץ, אוחר בתאריך 19/12/11)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג), עליך לענות על פי מה שלמדת ולא על פי הקטע.

10. הצג את המושג "שסע דתי".

הסבר טענה אחת של כותב הקטע בנוגע לשסע הדתי.

11. הצג את המושג "זכויות עובדים ותנאי העסקה".

הסבר כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בדברי כותב הקטע.

12. הצג את הגישה "מדינת העם היהודי" בנוגע לאופייה הרצוי של מדינת ישראל.

הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בעמדה של כותב הקטע.

אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל),
קרא את קטע 2 וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 2

הרשויות המקומיות הערביות, רובן ככולן, סובלות ממחסור במקורות כספיים, מכיוון שההכנסות ממסים המוטלים על התושבים מעטות ביותר. ביישובים עצמם יש מעט מאוד מפעלים ומקורות פרנסה אחרים, לכן רוב התושבים נאלצים לצאת מהיישוב שבו הם גרים כדי לחפש עבודה.

כמעט כל היישובים הערביים מרוחקים גאוגרפית ממרכזי התעסוקה, והתחבורה הציבורית המחברת ביניהם פועלת בתדירות נמוכה. כדי להגיע למקומות העבודה, התושבים נאלצים ללכת מרחק רב עד תחנת האוטובוס ולהמתין לאוטובוס זמן ממושך. ליקויים אלה מקשים על התושבים להשתלב בשוק העבודה וגורמים להם קשיים כלכליים.

ראשי הרשויות המקומיות הערביות מעוניינים שיישוביהם יהיו חלק מתכנית פיתוח ארצית לתעסוקה ולתחבורה שבעקבותיה יינתנו אישורים להקמת מפעלים בשטחי יישוביהם. אולם לדעתי אין די בכך. כדי שתושבי יישובים אלה יוכלו להשתלב בענפי תעשייה מתקדמים, עליהם לרכוש השכלה מתאימה. לכן על הממשלה להקצות תקציב מיוחד כדי לקדם את רמת ההשכלה העיונית והמקצועית של התושבים. כמו כן עליה לסייע במימון הלימודים החל בגן הילדים וכלה במוסדות להשכלה גבוהה.

גם התקשורת צריכה לתרום לשיפור המצב: חשוב שאמצעי התקשורת בישראל יעסקו בנושאים אלה באופן שוטף באמצעות פרסום כתבות, תמונות וסיפורים אישיים.

אני מקווה שהתקשורת תמריץ את נבחרי הציבור להעלות נושאים אלה לדיון במליאת הכנסת ובישיבות הממשלה, כדי לממש את דרישת ראשי הרשויות ולסייע בפתרון הבעיות.

(מעובד על פי YNET, אוהזר בתאריך 12/7/11)

ענה על שתיים מהשאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג), עליך לענות על פי מה שלמדת ולא על פי הקטע.

13. הצג שתיים מה**סמכויות** של הרשות המקומית.

הסבר על פי הקטע כיצד הרשות המקומית פועלת למימוש סמכות אחת שלה.

14. הצג את המושג "**הזכות לחינוך**".

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את **כוחה של התקשורת** בהשפעה על המתרחש במדינה דמוקרטית.

הסבר כיצד כוח זה של התקשורת בא לידי ביטוי בעמדה של כותב הקטע.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

- 16.** בארצות-הברית ארגנו שני מנהיגים דתיים – רב יהודי וחכם דת מוסלמי, מפגשים בין הקהילה היהודית והקהילה המוסלמית. הם גם כתבו ספר הכולל דיון בסוגיות ובשאלות דתיות שהתורה והקוראן עוסקים בהן. שני המנהיגים מקווים שפעולות אלה יביאו לקירוב בין הקהילות על אף האמונות השונות של היהודים והמוסלמים, מתוך הבנה שכל אדם זכאי לחיות לפי אמונתו.
- ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שהמנהיגים הדתיים מקווים לממש בפעולותיהם.
- הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.
- 17.** לכנסת הוגשה הצעת חוק ולפיה בתי מרקחת יחויבו למכור תרופות רק מאחורי פרגוד (וילון). הפרגוד נועד לאפשר לכל לקוח לרכוש תרופות בלי שהאדם העומד מאחוריו בתור יציץ מעבר לכתפו, ויוכל לראות אילו תרופות הוא קונה.
- ציין והצג את הזכות שהצעת החוק נועדה להבטיח.
- הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
- 18.** הולכת רגל נפגעה מרכב נוסע כשחצתה את הכביש במעבר חצייה. הנהג הפוגע ברח מהמקום ולא הגיש לה עזרה, כמצופה בחברה אנושית.
- בישראל קבעה הכנסת בחוק כי נהג רכב שהיה מעורב בתאונה שנפגע בה אדם, חייב לעצור את רכבו ולהזעיק עזרה.
- ציין והצג חובה של האדם (כאדם או כאזרח), שלא התקיימה במקרה זה.
- הסבר על פי הקטע כיצד חובה זו לא התקיימה.
- 19.** בישראל מתנהל דיון ציבורי בשאלה מי צריך לממן פעילויות של קבוצות ספורט ושל ספורטאים המשתתפים בתחרויות ספורט בעולם. יש הטוענים שעל המדינה לממן פעילויות אלה, ויש הטוענים שעל גופים מסחריים ופרטיים לממן זאת.
- הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים לחיזוק עמדתך, המתבססים על מושגים מתחום האזרחות.
- בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. טענה** — הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.
- ב. הנמקה** — הצגת שני נימוקים, שבעזרתם תבסס את טענתך, הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!